זהירות, פולשים

בבית הספר לקצינים של צה"ל

השמועות על הרוח החדשה שמנשבת בבה"ד 1 החלו לדלוף כבר לפני שלוש שנים - לא בכדי משם פרצה לה דרמת 'שירת הנשים' אל האזרחות 🔴 המקום שביטל את זכותם של הצוערים לשרת בפלוגה מגדרית החל לאחרונה לסמן צוערים בשל "דתיות מוגזמת" 🔴 נתנאל אלישיב מביא כאן את סיפור הדרחתו של תלמידו עמית, וגם כמה טעימות נוספות 🔴 כיצד הפך בית הספר לקצינים ליעד אסטרטגי של ארגונים פלורליסטיים, וגם כיצד אפשר יהיה לעצור את כל זה 🔴 כאן חונכו המפקדים של דוד הנחלאווי

טקס סיום קורס קצינים בבה"ד 1 צילום: אורי מתוך ויקיפדיה

נתנאל אלישיב

זה היה בימי טרום ההתנתקות, עת עברנו מדלת לדלת באחת מערי המרכז בניסיון לעורר את לב הציבור כדי למנוע את חורבן גוש קטיף. באחד הבתים פתח את הדלת יהודי מבוגר למדי, גלוי ראש, לבוש גופייה ומכנסיים קצרים. הוא הזמין אותי להיכנס והתפתחה בינינו שיחה ערה על ענייני השעה. בשלב מסוים הוא שיתף אותי בכך שהוא בוגר ישיבת כפר הרא"ה. אני מודה שזה לא היה כל כך מנומס מצדי, אבל לא יכולתי להתאפק, ושאלתי אותו: "התחנכת אצל גדול המחנכים הדתיים, הרב משה צבי נריה, איך זה שהיום אתה חילוני?" הוא סיפר לי שהשבר אירע בתקופת שירותו הצבאי. הוא תיאר כיצד התגייס לחיל השריון בשנת תשי"א, וראה שבאוהל קבע הוגשו מאכלי בשר וחלב יחדיו על שולחנות חדר האוכל - וכל זה לא במוצב נידח, אלא בבסיס גדול וחשוב של צה"ל. כשליחידה נשלחו כמה בקבוקי יין לקראת ליל הסדר, המפקדים שתו את כל היין זמן רב לפני כניסת החג, כך שאפילו מצוות ארבע כוסות לא יכול היה לקיים. אולם מה שבסופו של דבר הכריע אותו הייתה העובדה שנהגו להוציא אותו ואת חבריו הביתה לאחר כניסת השבת. פעם ופעמיים הוא עמד בגבורה בניסיון וסירב לצאת, ואפילו לא התלונן על כך שהוא נאלץ להישאר בבסיס; אך במקום להעריכו על דבקותו באמונתו, הוא נשפט ונשלח לכלא לשבועה ימי מחבוש. בשלב זה הגיע למסקנה שלא יוכל להמשיך לשמור על אמונתו ולשרת כלוחם בצה"ל, והוא בחר לוותר על אמונתו.

אני בדרך כלל משתמש בסיפור הזה כדי להדגים עד כמה התקדמנו מאז שנות החמישים, אבל בתקופה האחרונה אני נזכר בו, ושואל את עצמי אם אנחנו לא נסוגים שוב למחוזות הללו. במסגרת תפקידי כר"מ במכינה קדם־צבאית, העומד בקשר עם מאות חיילים ובוגרים, אני שומע בתקופה האחרונה יותר ויותר סיפורים שמצביעים על כך שרוח רעה החלה מנשבת בשורות צה"ל, רוח שמבקשת להנמיך את קומתם הרוחנית של חיילים דתיים ולחנכם מחדש, ברוח פלורליסטית, ליברלית ו"נאורה".

"קבלת שבת" חילונית בפקודה

המקרה שגרם לי לשבור את שתיקתי אירע לפני כמה ימים. תלמיד שלי בשם עמית, שמשרת ביחידה מובחרת, היה אמור לסיים קורס קצינים השבוע, כדי שיוכל לאייש תפקיד קריטי ביחידתו. עמית הוא בחור מוכשר, מלח הארץ, בעל לב זהב וחיוך שלא מש משפתיו. בהחלט סוג האדם שכל חייל היה רוצה לראות כמפקדו. הוא נשלח לקורס בסיסי, שאורכו שלושה חודשים, אבל שבוע וחצי לפני סיום הקורס הוא זומן לראיון ממושך אצל פסיכולוג, ומשם לשיחת הדחה אצל מפקד בה"ד 1.

בשיחה נאמר לו שאמנם למפקדו הישיר יש כמה טענות כלפיו, אבל הן שוליות, הבעיה האמתית שמונעת ממנו להשלים את הקורס היא הקיצוניות הדתית, הנוקשות וחוסר הסובלנות שלו. איך שר ארוך איינשטיין? "הוא בכלל לא ידע שהוא כזה". גם אני לא, ואני מכיר אותו מקרוב כבר כמה שנים. עמית רחוק מאוד מלהיות אדם קיצוני, בסך הכול בחור דתי שרוצה להיות חייל טוב תוך שמירה על אורח חייו. במה התבטאה, לדעת מפקדיו, הקיצוניות שלו?

קודם כול, בפלוגה שלו משרת "יהדי משיחי", כלומר נוצרי. הצוער הנוצרי ביקש להעביר לחבריו שיחה על היהודים המשיחיים. עמית לא ניסה למנוע את קיומה של השיחה, אף שהיה בה ניחוח מיסיונרי, אלא אמר למפקדו שיש לו קושי להיחשף לתכנים של דת שרדפה את עם ישראל במשך כל כך הרבה דורות, והוא גם לא רוצה להיכנס לעימות עם אותו חייל, אז הוא מבקש להשתחרר, על בסיס אישי. המפקד טען כלפיו שהוא לא מספיק סובלני, אך לבסוף שחרר אותו. שוחרר, אך רשם זאת לחובתו.

המקרה השני נובע מכך ש לפני כמה חודשים הבה"ד ביטל את קיומה של הפלוגה המגדרית (פלוגה שמורכבת רק מבנים) בחלק מן המגמות, כך שחייל יכול לבקש להיות רק ב"צוות מגדרי", אך במד"סים פלוגתיים ובמבחני כושר (בר־אור) מצופה ממנו להתאמן לצדן של בנות. עמית נאלץ להשלים עם זה ולפתור את הבעיות שנוצרו כמיטב יכולתו, אבל באחד השלבים בקורס הוחלט לתגבל צוותים לא אורגניים, וכך עמית מצא את עצמו משובץ בחוליה מעורבת של בנים ובנות, לא בהרצאה, אלא בפעילות פיזית בשטח. כשביקש שישבצו אותו רק עם בנים, דבר אלמנטרי עבור אדם דתי שאף מעולן בפקודות צה"ל, שוב זכה ל"שיחת מוסר" על היותו קיצוני ולא סובלני. גם במקרה זה שוחרר בידי מפקדו, אבל לקראת סוף הקורס, ללא התראה, מצא עצמו מודח.

בשיחת ההדחה נאמר לעמית שהוא מואשם בכך שאמר שלא מתאים לו שאישה תדלק אותו בתרגיל ותשכב לצדו בעמדה. אני רוצה לקוות שכל צוער דתי היה חותם על המשפט הזה. הדחת צוער על רקע אמירת משפט כזה כמוה כהדחת כלל הצוערים הדתיים.

שני המקרים הללו הצטרפו למקרים רבים שגרמו לעמית ולצוערים רבים כמותו לחוש שבית הספר לקצינים פוגע באורח חייהם הדתי. פלוגה אחת נשלחה בשבת חינוך ל"ישיבה" חילונית, פלוגה אחרת נשלחה למדרשה חילונית, שבה התבקשו כלל הצוערים להשתתף ב"קבלת שבת" בהובלתה של זמרת ובריקודים מעורבים של חברי הסגל והצוערים. הם זכו לומני תפילות מינימליים, שאינם מביאים בחשבון את העובדה שעצם ההליכה לבית הכנסת המרוחק והחזרה ממנו גוזלת שליש מזמן התפילה, כשבכל פעם מחדש הצוער נאלץ לחוש אי נעימות ומבוכה כשהוא מנסה לקושש את הזמן הדרוש כדי להתפלל. לפעמים כשתהו על פעילות מסוימת נאמר להם שהיא אושרה על ידי רב הבה"ד, ורק בדיעבד התברר להם שהרב כלל לא ידע שהוא נתן אישור כזה.

חיל החינוך מחדש

הכתובת הראויה לטיפול בבעיות מסוג זה היא הרבנות הצבאית הראשית. אני מעריך מאוד את הגוף הזה ואת העומד בראשו, זהו גוף שהתקדם רבות בשנים האחרונות בתחומים רבים, כגון במתן ייעוץ הלכתי בזמן אמת לבעיות שמתעוררות, אבל בכל מה שנוגע למתן גיבוי לחיילים הדתיים הוא מתקשה לתת מענה מספק. כשחייל מופלה על רקע אמונתו, קשה מאוד להוכיח זאת. גם אם יתלונן, והרבנות תגיש שאילתה לגורם הרלוונטי, הגורם יתלה את הפגיעה בחייל בסיבות אחרות, שהרי שום קצין בכיר לא יודה בכך שהוא מעוניין לחנך מחדש את הדתיים או לפגוע בזכויותיהם.

זה בדיוק מה שאירע במקרה של עמית. בעקבות פנייתי לרבנות הצבאית, המקרה שלו עלה לדיון אצל קצין בדרגת אלוף, עמית זומן ללשכת האלוף יחד עם מפקדיו לשם בירור. אף שבשיחת ההדחה נאמר לו בפירוש שהסיבה שבגללה הוא מודח היא "קיצוניותו" ו"חוסר סובלנותו", כלומר התעקשותו לקיים את אמונתו הדתית, בבירור בלשכת האלוף נטען שההדחה היא מסיבות אחרות. גם אם באמת היו למפקדיו טענות אחרות כלפיו, ברגע שהנימוק שניתן לו היה דתי, היה עליהם לחזור בהם מן ההדחה, בגלל המסר שהדחה כזאת מעבירה לשאר החיילים הדתיים. חוץ מזה, אם היחידה המובחרת שבה הוא משרת כבר שנתיים שלחה אותו לקורס קצינים ומיידעת אותו לתפקיד חשוב כל כך, קשה לי להאמין שקצין צעיר בבה"ד 1, שהכיר את עמית רק במשך כעשרה שבועות, זיהה אצלו כשלים אישיותיים שאינם מוכרים ביחידתו.

בכתבה ראשונית על הנושא שפורסמה השבוע באתר 'וואלה', הופיעה תגובת דובר צה"ל לפרשה, ולפיה "הצוער הודח בגין בעיות משמעת והתנהגות". מה שדובר צה"ל לא ידע כשמסר תגובה זו הוא שהמסמך הסדיר שבו העילה הרשמית להדחה הודלפה ל'וואלה', ושם נאמר בפירוש שהסיבה הראשית להדחה היא ש"אין בצה"ל מקום לקצינים קיצוניים מדי". במסמך פורטו הסיפורים על השיחה המיסיונרית ועל התרגול בשטח בחוליה מעורבת. בכך התגלה שהיה כאן ניסיון לטייח את הרקע האמתי להדחה.

הרוח הרעה הזאת אינה נושבת רק בבה"ד 1. חיל החינוך כבר מזמן מתפקד כ"חיל החינוך מחדש". לדוגמה, חייל אחד, שבמקרה הוא בוגר הישיבה התיכונית בקריית ארבע, נאלץ לשבת בשיעור רשמי בשבוע "חינוך" שנושאו היה: "ילדי חברון – האויב של בולנו"; לחניך בקורס טיס הוסבר שאמנם זכותו לשרת בפלגה שיש בה רק גברים, אבל גם נאמר לו ש"אנחנו לא מסתכלים על זה בעין יפה". כעבור זמן קצר הוא החדר, כמובן בגלל סיבות אחרות לגמרי...

בסדרת "חינוך" אחרת התבקשו כל החיילים שתומכים בהפעלת תחבורה ציבורית בשבת לעמוד בצד אחד של החדר, וכל המתנגדים, כלומר החייל הדתי היחיד שהיה נוכח, לעמוד בצד השני. כך הם נשאלו עוד ועוד שאלות ברוח זו, ומשאלה לשאלה החייל חש יותר ויותר מבודד ושמכופפים את קומתו. תרגילים פסיכולוגיים מבריקים כאלו לא נראו בצה"ל מאז ימי ההכנה הממלכתית לגירוש תושבי גוש קטיף.

אל תכופפו את הראש

מי שמכיר אותי יודע שאני רחוק מאוד מלחפש מומים בצה"ל. אני בוגר שירות מלא ביחידה התנדבותית, כלוחם ומפקד, שירתי גם במילואים במשך שנים רבות, ובהן זכיתי להשתתף במבצע חומת מגן, במלחמת לבנון השנייה ובעופרת יצוקה, ואני ממשיך לשרת בהתנדבות זה שלוש שנים. לאורך כל שנותיי בצה"ל תמיד חיפשתי את המגשר והמחבר בין דתיים לחילונים, ותמיד הצלחנו להסתדר כולנו יחד, באהבת רעים ותוך כבוד הדדי. גם את תלמידיי תמיד חינכתי לגלות גמישות היכן שאפשר ולסמוך על שיטה מקלה במקרה הצורך כדי לשמר את האחדות בצה"ל. אולם דווקא מתוך אהבת אמת לצבא, אני חש שחובתי למתוח ביקורת כשהיא נדרשת, ולצערי הרב, היום היא נדרשת מאוד.

ראוי שאין לי עניין לצייר קצין בכיר כמו מפקד בה"ד 1 באור שלילי. אדם שפיקד על יחידות כמו גדס"ר צנחנים ו'דובדבן' הוא בוודאי בעל זכויות רבות. אבל אני גם לא מוכן להתעלם מן הרוח הרעה הנושבת בצה"ל, רוח של פסאודו־ליברליות ופולריזם מדומה, שיידע להכיל את כל השונים, חוץ מאשר את אלו שדוגלים בערכים אחרים.

מה הפתרון? הפתרון הוא פשוט – לנטרל מצה"ל את כל ההשפעות הזרות של קבוצות אידיאולוגיות למינן, ולהתרכז בעיקר – הגנה על ביטחון המדינה. יש לצמצם את ערכי החינוך המוקנים בצה"ל לערכים בסיסיים, שנמצאים בקונצנזוס, ובכלל החברה. הבעיה היא עם השפעות חיצוניות ומגמתיות, לעתים במימון עמותות הקרן החדשה לישראל ובהובלתם של אנשי אקדמיה, שביד אחת מכתיבים את התכנים החינוכיים בצה"ל, ובידם השנייה מעודדים סרבנות ומכפישים את "צבא הכיבוש". הם אלו שיוצרים את האווירה שגורמת לחיילים כמו עמית להצטייר כקיצוניים וכמסוכנים, והם הדוחפים בתקיפות לערבוביה המוגזמת – ולא רק לפי אמות מידה דתיות – בין גברים ונשים בצה"ל.

כל זמן שזה לא קורה, אני קורא לחיילים הדתיים – אל תחפשו עימותים ואל תיצרו פרובוקציות, אבל גם אל תוותרו את הראש ואל תתכופפו. היו גאים להקפיד על מצוות התורה, אותה תורה שציוותה אתכם להתמסר לשם ההגנה על העם והארץ. ואם תצטרכו לשלם על כך מחיר – שלמו אותו בגאון. אם נעמוד על שלנו, הרוח הרעה תחלוף.

תגובת דובר צה"ל:

"הצוער הדחה מקורס הקצינים ע"י מפקד בה"ד 1 בגין בעיות משמעת והתנהגות שהתגלו במהלך הקורס. הצוער נערך על הדחתו למפקד זוגי היכשה, וזה החליט בצעד חריג ולפנים משורת הדין לזמנו אישית על מנת לאפשר לו להשמיע את דבריו. לאחר ששמע את דבריו ושוחח עם סגל הקורס החליט מז"י לתקף את החלטת מפקד בה"ד 1 להדיחו מהקורס ולאפשר לו לשוב לקורס הבא במידה וירצה בכך.

בעניין יתר המקרים המוזכרים – לאור הגשת הפנייה במהלך יום היזכרון לחללי מערכות ישראל, שבו בכירים רבים הרלוונטיים לשאלות משתתפים בטקסים הממלכתיים וללא פרטים מדויקים של האירועים, לא נוכל לבחון אותם ברצינות הראויה.

נציין כי צה"ל רואה חשיבות גבוהה בשמירה על כבודם וצורכיהם של כלל המשרתים".

גם לאחר שהסבנו את תשומת דו"צ לעובדה שבמסמך ההדחה שהודלף צוינו בפירוש האירועים 'הדתיים' – הוחלט שם להותיר את נוסח התגובה כפי שנמסרה.

הכותב הוא ר"מ במכינה הישיבתית הקדם־צבאית 'בני דוד' בעלי ועומד בראש הוצאת הספרים 'מכון בניין התורה'

חייל אחד, שבמקרה הוא בוגר הישיבה התיכונית בקריית ארבע, נאלץ לשבת בשיעור רשמי בשבוע "חינוך" אשר נושאו היה: "ילדי חברון – האויב של בולנו"; לחניך בקורס טיס הוסבר שאמנם זכותו לשרת בפלגה שיש בה רק גברים, אבל גם נאמר לו ש"אנחנו לא מסתכלים על זה בעין יפה". בעבור זמן קצר הוא הודח, כמובן בגלל סיבות אחרות לגמרי...

יש לצמצם את ערכי החינוך המוקנים בצה"ל לערכים בסיסיים, שנמצאים בקונצנזוס, ערכים שתורמים ללכידות הצבא ולהגברת המוטיבציה. אני לא מדבר רק על השפעות ליברליות אלא גם על השפעה דתית חיצונית. בלי "הדתה" ובלי חילון, בלי תכנים תורניים בכפייה בבה"ד 1 ובלי הרצאות של הומוסקסואלים שמסבירים לצוערים על אורח חייהם ועל הצורך בקבלת האחר. השאירו את מלחמת התרבות המתחוללת בחברה הישראלית מחוץ לשורות צה"ל

אך שבשיחת ההדחה נאמר לו בפירוש שהסיבה שבגללה הוא מודח היא "קיצוניותו" ו"חוסר סבלנותו", כלומר התעקשותו לקיים את אמונתו הדתית, בבירור בלשכת האלוף נטען שההדחה היא מסיבות אחרות. גם אם באמת היו למפקדיו טענות אחרות כלפיו, ברגע שהנימוק שניתן לו היה דתי, היה עליהם לחזור בהם מן ההדחה, בגלל המסר שהדחה כזאת מעבירה לשאר החיילים הדתיים. חוץ מזה, אם היחידה המובחרת שבה הוא משרת כבר שנתיים שלחה אותו לקורס קצינים ומיידעת אותו לתפקיד חשוב כל כך, קשה לי להאמין שקצין צעיר בבה"ד 1, שהכיר את עמית רק במשך כעשרה שבועות, זיהה אצלו כשלים אישיותיים שאינם מוכרים ביחידתו.